

Stockholm 24 november 2022

Diarienummer A2022/01164

Remissvar: Steg framåt, med arbetsmiljön i fokus (SOU 2022:45)

Akademikerförbundet SSR har via Saco getts möjlighet att yttra sig över rubricerat ärende.

Vi menar att en god arbetsmiljö ger arbetsglädje, engagemang, kvalitet och effektivitet. En god arbetsmiljö med hälsofrämjande och utvecklande arbetsplatser, med universell utformning i grunden, är en investering för framtiden. Det skapar grunden för ett hållbart arbetsliv där kompetensen från så många som möjligt kan tas tillvara, vilket bidrar till hållbar ekonomisk tillväxt och därmed till allas välfärd.

Därför välkomnar vi utredningens slutsatser och förslag. Vår bedömning är att betänkandet är väl förankrat i arbetsmiljöforskning, samt tidigare utredningar och förarbeten. Utredningens förslag utgör viktiga delar av flera nödvändiga åtgärder på arbetsmiljöområdet som behövs. Vi tillstyrker därför samtliga författningsförslag i betänkandet, samt datum för ikraftträdande.

Vårt remissvar följer utredningens uppdelning i tre olika områden: 1) sanktionsavgifter, 2) företagshälsovård och 3) rådighetsansvar.

Vi vill understryka att det är av yttersta vikt att regering och riksdag beslutar i enlighet med förslagen, för att på så sätt skapa en bättre arbetsmiljö. Akademikerförbundet SSR, tillsammans med Facken i välfärden i ett separat remissvar, ger även ytterligare förslag på hur regeringen och Arbetsmiljöverket bör gå vidare för att stärka arbetsmiljön i de kvinnodominerade sektorerna.

Vi vill påminna om regeringens arbetsmiljöstrategi för åren 2021–2025 där det står att arbetsmiljöreglerna måste ge samma skydd för kvinnor och män, oavsett yrke, bransch eller sektor. Här är det centralt att arbetsmiljöproblem som relaterar till organisatoriska och sociala faktorer behöver likställas med de fysiska riskerna i arbetsmiljön.

Sanktionsavgifter

Vi tillstyrker förslaget att Arbetsmiljöverkets föreskriftsrätt på sanktionsavgiftsområdet bör utvidgas (avsnitt 4.9.1), samt förslagen till ändring i 8 kap. AML (s. 23–24). Vi tillstyrker även förslaget att reglerna om sanktionsavgifter i 8 kap. 5–10 §§ arbetsmiljölagen ska gälla för de nya sanktionsavgifterna.

Både AFS 2001:1 och AFS 2015:4 är bra, ändamålsenliga och nödvändiga för ett väl fungerande arbetsmiljöarbete. Vi upplever att ett av problemen är att föreskrifterna inte följs i tillräckligt hög utsträckning. Syftet med att koppla sanktionsavgifter till systematiskt

arbetsmiljöarbete samt organisatorisk och social arbetsmiljö är alltså att öka det förebyggande arbetsmiljöarbetet och regelefterlevnad inom dessa områden. Utan sanktionsmöjligheter tenderar föreskrifter att bli verkningslösa.

Vi anser därför i enlighet med utredningens förslag i avsnitt 4.9.3 att regeringen ska ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att omarbete befintliga föreskrifter, så att de kan förenas med sanktionsavgift (SOU 2022:45, s. 265).

Vi instämmer med utredningens förslag att Arbetsmiljöverket, i samråd med bland annat arbetsmarknadens parter, bör formulera så pass tydliga regler inom dessa områden att de kan knytas till sanktionsavgifter för överträdelser inom områdena organisatorisk och social arbetsmiljö, samt systematiskt arbetsmiljöarbete (SOU 2022:45, s. 259).

I detta arbete vill vi understryka att det är viktigt att undersöka vad som är ändamålsenligt utifrån uppdraget och syftet, och inte strikt följa tidigare dokument. Ett exempel är frågan om kriterier för sanktionsavgifter och bedömningen av risknivån. Den befintliga tabellen för riskbedömning utgår inte från risker kopplade till organisatorisk och social arbetsmiljö.

Det går inte nog att poängtera vikten av samverkan på arbetsplatsen för att uppnå målet om en god, säker och trygg arbetsmiljö. Här spelar våra skyddsombud och regionala skyddsombud en väldigt viktig roll i det arbetsplatsnära arbetsmiljöarbetet. Det systematiska arbetsmiljöarbetet och partssamverkan menar vi är nyckeln till framgång.

Sanktionsavgifter kopplade till paragrafer i AFS 2001:1

Det systematiska arbetsmiljöarbetet med de organisatoriska och sociala arbetsmiljöfaktorerna måste stärkas på arbetsplatserna. Det systematiska arbetsmiljöarbetet är själva ramverket för en hållbar arbetsmiljö – om inte det efterlevs så går det inte heller att efterleva övrig arbetsmiljölagstiftning.

Föreskriften AFS 2001:1 innehåller en hel del krav kopplat till dokumentation. Det skulle stärka det systematiska arbetsmiljöarbetet och öka regelefterlevnaden om Arbetsmiljöverket kan belägga arbetsgivarna med sanktionsavgift när de inte uppfyller dessa krav. De paragrafer vi har identifierat är 5, 6 och 11 §§ om arbetsmiljöpolicy, uppgiftsfördelning, kunskaper och uppföljning.

Det närvarande och engagerade ledarskapet är viktigt för arbetsplatsens arbetsmiljö. För att chefer ska kunna verka fullt ut i den andan behövs kunskaper. Cheferna måste också ges förutsättningar och befogenheter – för att kunna omsätta kunskaperna i praktiken på arbetsplatserna. Med sanktionsavgift på 11 § tror vi att arbetsgivaren kan hitta var insatser och resurser behöver sättas in och det blir även tydligt att det exempelvis är politiker som har det yttersta arbetsmiljöansvaret i offentlig sektor. Oberoende av sektor är det viktigt att det finns stöd som gör det möjligt för chefer, på flera nivåer, att också kunna få mandat, resurser och handlingsutrymme för att leva upp till dessa krav.

Vidare finns 7 § om risker i arbetet och skriftliga instruktioner. Avslutningsvis finns krav på skriftlig dokumentation i 8, 9 och 10 §§ som behandlar riskbedömning, sammanställning av skador och tillbud, samt tillhörande handlingsplaner. 8 § i AFS 2001:1 behöver kopplas till 9 § i AFS 2015:4 – då blir det tydligare att arbetsgivaren måste undersöka arbetsbelastningen, samt att det finns en metod för det, som omfattar olika typer av faktorer som påverkar arbetsbelastningen.

Sanktionsavgifter kopplade till paragrafer i AFS 2015:4

Paragraferna om arbetsbelastning i OSA-föreskrifterna (6, 9–10 §§ AFS 2015:4) är centrala. Det måste bli tydligare att och hur arbetsgivaren ska undersöka arbetsbelastning. Forskning kring friskfaktorer framhåller ett närvarande och engagerat ledarskap. Prioritering av

arbetsuppgifter vid hög arbetsbelastning är också en av friskfaktorerna som regleras i AFS 2015:4. Då är det också av yttersta vikt att cheferna får de förutsättningar och befogenheter som krävs för att kunna vara närvarande och åtgärda arbetsmiljöproblem. Med sanktionsavgift på 6 § tror vi att arbetsgivaren blir än mer angelägen att utbilda och ge stöd till de chefer som finns i organisationen.

Vi vill se dokumentationskrav på undersökning av arbetsbelastning i det förebyggande arbetsmiljöarbetet. Vår förhoppning med en sanktionsavgift kopplad till 9 § är att arbetsgivarna ska bli bättre på det förebyggande arbetsmiljöarbetet och att stötta de chefer som finns i organisationen. Ansvaret högre upp i organisationen blir också tydligare. Genom att förtydliga kopplingen mellan 8 § i AFS 2001:1 och 9 § i AFS 2015:4 går det att koppla sanktionsavgift till om arbetsgivaren inte regelbundet undersöker arbetsbelastningen, samt om arbetsgivaren inte dokumenterat riskbedömning vid ohälsosam arbetsbelastning.

Fler exempel på paragrafer i 2015:4 där sanktionsavgifter kan föreslås:

- 7 och 8 §§ (Skriftliga mål, kopplade till arbetsmiljöpolicyn)
- 10 § p. 4 (Upprättande av prioriteringar)
- 10 § p. 5 (Stipulerar rutiner/information om vem arbetstagaren ska vända sig till för att erhålla hjälp och stöd)
- 14 § (Rutiner vid kränkande särbehandling och information om rutiner till alla arbetstagare)

Ytterligare förslag kopplat till sanktionsavgifter

Utöver AFS 2001:1 och AFS 2015:4 vill vi se skarpare verktyg och sanktionsmöjligheter kopplade till Arbetsmiljöverkets föreskrifter Ensamarbete (AFS 1982:3, 2-6 §§), Våld och hot i arbetsmiljön (AFS 1993:2), Arbetsplatsens utformning (AFS 2020:1) och Arbetsanpassning (AFS 2020:5).

Företagshälsovård

Vi tillstyrker utredningens förslag i avsnitt 5.5.1 och 5.5.2.

Vi vill understryka vikten av att företagshälsovården används som en del i det förebyggande arbetsmiljöarbetet och ställer oss därför bakom utredarens förslag om att förtydliga företagshälsovårdens roll i det förebyggande arbetsmiljöarbetet. Företagshälsovården som anlitas behöver ha rätt kompetens för den typen av verksamhet som bedrivs på arbetsplatsen.

Vi välkomnar också utredningens ambitioner att värna och stärka samverkan utifrån 6 kap Arbetsmiljölagen. Det behöver förtydligas att skyddskommittén ska vara med redan i upphandlingen av företagshälsovård. För att tjänsterna från företagshälsovården ska bli ändamålsenliga behöver upphandlingen göras i samverkan med skyddskommitté och skyddsombud. På så sätt kan företagshälsovårdens insatser anpassas efter de riskbedömningar som gjorts och efter de identifierade behov som fastställts på arbetsplatsen.

En anledning till att företagshälsovård inte anlitas är den ojämna täckningsgraden och att alla inte har tillgång till den. Arbetsmiljöverkets egen rapport Arbetsmiljön 2019 (Arbetsmiljöstatistik Rapport 2020:2) visar att inom vård och omsorg, samt sociala tjänster, hade färre än 60 procent tillgång till företagshälsovård. En annan orsak är att arbetstagarna inte fått information om att den finns och hur de kan ta del av den. Därför behöver arbetstagarna få skriftlig information om vilken företagshälsovård som anlitas, samt hur och i vilka situationer arbetstagare kan ta kontakt med företagshälsovården. Detta bör tydliggöras genom ett nytt krav i Arbetsmiljöverkets föreskrifter AFS 2001:1 om systematiskt arbetsmiljöarbete.

Vi vill understryka att regering och riksdag också behöver ta sitt ansvar för att säkra företagshälsovårdens finansiering och arbetstagarnas tillgång till den – för att lagkraven ska kunna omsättas i praktiken. Facken i välfärden inkom under våren 2020 med en gemensam hemställan till regeringen om vikten av en förstärkt företagshälsovård. Det finns exempelvis ett behov av stöd i arbetet med riskbedömningar i arbetsmiljön. Chefer kan i många fall behöva företagshälsovårdens expertresurser för att kunna ta sitt fulla ansvar för det systematiska arbetsmiljöarbetet. Företagshälsovårdens rehabiliterande funktion ska fortsatt finnas då den kan vara mycket viktig, exempelvis efter hot och våldssituationer.

Rådighetsansvar

- Förslaget om ett utvidgat rådighetsansvar (avsnitt 3.8.2)

Akademikerförbundet SSR välkomnar och är positiva till förslaget om utvidgat rådighetsansvar, som innebär att de av våra medlemmar som arbetar under dessa förhållanden också föreslås omfattas av arbetsmiljölagens regler.

- Förslaget om uppdrag till Arbetsmiljöverket, tillsyn och andra aspekter av förslaget (avsnitt 3.8.3)

Vi vill tillstyrka förslaget att regeringen bör ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att se över och bedöma i vilken utsträckning Arbetsmiljöverkets föreskrifter behöver ändras med anledning av förslaget – för att de föreslagna ändringarna ska ge avsett resultat.

- Andra möjliga åtgärder för att ge ett förstärkt skydd (avsnitt 3.8.5)

De föreslagna bestämmelserna medför ett skyddsansvar för uppdragsgivare i vissa fall. Därför kommer det också behövas en ny befogenhet för skyddsombud att få tillträde och agera till förmån för utomstående uppdragstagare, på samma sätt som gäller för inhyrd arbetskraft (SOU 2022:45, s. 186).

Avslutningsvis kan vi konstatera att många nya krav och ansvarsområden har kommit att läggas på Arbetsmiljöverket – och där tillkommer även myndighetens arbete med regelförnyelsen. Vi bedömer det därför som viktigt att påtala för Arbetsmarknadsdepartementet att myndigheten framöver får tillräckligt med resurser för att kontrollera att både regelverket efterlevs, samt att arbetet med regler, införande av sanktionsavgifter och andra föreskriftsändringar med utgångspunkt i rubricerad utredning. Det arbetet behöver göras med tillit, transparens och i god samverkan tillsammans med arbetsmarknadens parter.

Ytterligare en förutsättning för att de nya sanktionsavgifterna ska bli verklighet är att Arbetsmiljöverket i sin tur utnyttjar det nya bemyndigandet, dvs. utfärdar de föreskrifter som krävs för ändamålet. Utredningen lämnar dock inte några detaljerade förslag till hur de närmare föreskrifterna avseende sanktionsavgifter bör se ut – utan föreslår i stället att regeringen ger Arbetsmiljöverket i uppdrag att, utifrån det nya bemyndigandet, undersöka möjligheterna att införa nya eller omarbета befintliga föreskrifter så att de kan förenas med sanktionsavgift samt genomföra de föreskriftsanpassningar som behövs för att avgift ska kunna påföras.

Akademikerförbundet SSR uppmanar regeringen att så ska ske, och det skyndsamt.

Förbundsordförande

Utvecklingsstrateg